

Manual de grădinărit

Monty

Don

Manual de grădinărit

Monty
Don

FOTOGRAFII DE MARSHA ARNOLD

ap!
act și politon

CUPRINS

Introducere	8
Tipuri de grădini	10
Pregătirea unui plan de acțiune	22
Orientarea	24
Solul	28
Compostul pentru ghiveci	38
Uneltele de grădinărit	40
Florile	44
Fructe de pădure, scoarță și frunziș	120
Cultivarea hranei	146
Structura și designul	234
Viața sălbatică	260
Plantele de interior	284
Curățarea	298
Propagarea	304
Compostul de frunze	318
Buruienile	320
Dăunătorii	326
Bolile	330
Diagrama activităților	334
Diagrama solului	338
Glosar	340
Mulțumiri	343

Editura ap!

(ACT și Politon)

Str. Înclinată, nr. 129, Sector 5, București, România, C.P. 050202.

Tel: 0751.066.694, e-mail: office@actsipoliton.ro

www.actsipoliton.ro

The Gardening Book

Copyright © Monty Don, 2023

First published as THE GARDENING BOOK in 2023 by BBC Books, an imprint of Ebury Publishing. Ebury Publishing is part of the Penguin Random House group of companies. Photography © Marsha Arnold 2023

The moral right of the author has been asserted.

No part of this book may be used or reproduced in any manner for the purpose of training artificial intelligence technologies or systems.

This work is reserved from text and data mining (Article 4(3) Directive (EU) 2019/790).

© 2026 Editura ACT și Politon pentru prezenta ediție românească

Redactor: **Maria Nicula**

Tehnoredactor: **Teodora Vlădescu**

Copywriter: **Otilia Caraza**

Coperta: **Alexandra Ilie**

Copyright Manager: **Andrei Popa**

Producător: **Adrian Hoțoiu**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DON, MONTY

Manual de grădinărit / Monty Don. - București: ACT și Politon, 2026

ISBN 978-630-303-432-4

635

AVERTISMENT: Distribuirea, copierea sau piratarea în orice fel a acestei cărți nu este pedepsită numai prin lege, dar contravine și tuturor normelor și principiilor etice și sănătoase pe care un astfel de titlu le promovează. Ce fel de efect va avea energia pe care vreți să o transmiteți mai departe, dacă aceasta vine prin furt, ilegalitate și lipsă de respect față de autor și față de toți cei care au contribuit la crearea acestei cărți, astfel ca ea să ajungă la dumneavoastră? Împărtășiți cu ceilalți informațiile importante, valorile și lecțiile pe care le-ați aflat din acest material, într-un mod corect și responsabil.

Dacă ești nou într-ale grădinăritului, s-ar putea să îți se pară un pic descurajant. Sunt teribil de multe lucruri de învățat, o mulțime de denumiri latinești și o lume întregă de dăunători, boli și cerințe sezoniere care așteaptă să îți pună în pericol cele mai bune intenții horticole.

Dar nu îți face griji pentru niciunul dintre toate aceste lucruri. Nu este un examen. Nimeni nu te judecă. Singurul sens al grădinăritului este să încerci să faci ceva frumos, în timp ce lucrezi în tandem cu natura. Ca urmare, vei avea parte de o satisfacție intensă și de durată. Nu e o afacere tocmai rea.

O grădină nu este mai întâmplătoare decât o masă. Atunci când îți alegi mâncarea dintr-un meniu sau dintr-un magazin, o modifici în funcție de înclinație, experiență și circumstanțe. Crearea unei grădini presupune exact același lucru.

Așadar, cea mai importantă întrebare pe care trebuie să îți-o pui înainte de a începe orice fel de proiect cu privire la o grădină este ce îți dorești de la ea. Cum poate să-ți satisfacă cel mai bine nevoile și dorințele?

Reexaminează unele dintre ideile preconcepute referitoare la o „grădină bună”. Îți dorești cu adevărat un gazon? Dacă ai copii, atunci e aproape sigur că este o idee bună, dar într-o grădină mică este greu să ai grijă de el și să îl faci să arate bine tot timpul. Adeseori, funcția de spațiu deschis poate fi îndeplinită mai bine de o zonă pavată, care va avea avantajul de a fi o suprafață stabilă și uscată pe tot parcursul anului.

Nu este obligatoriu să ai flori. Am văzut grădini uimitoare care sunt în întregime verzi pe tot parcursul anului. Nici măcar nu trebuie să ai vreo plantă. O grădină este orice îți dorești tu să fie. Nimeni altcineva nu poate visa în locul tău.

Deși grădinile au adesea roluri diferite pentru diferite ocazii și utilizatori, nicio grădină nu poate face totul. Cu cât ești mai precis cu privire la ceea ce îți dorești de la o grădină, cu atât ai mai multe șanse să creezi un spațiu care să funcționeze bine pentru tine.

Bineînțeles că stilul tău de viață va evolua și se va schimba în timp, dar la fel se poate întâmpla și cu grădinile. De fapt, unul dintre primele lucruri pe care trebuie să le înțelegi despre orice grădină este că lumina, anotimpurile, vremea și ritmul creșterii plantelor înseamnă că aceasta se schimbă necontenit. Ea nu poate fi fixată într-un moment perfect, așa cum poate fi fixat un spațiu construit.

Grădinile sunt vii doar atunci când sunt interactive. Admirarea pasivă a unei grădini pentru designul ei peisagistic poate fi plăcută și instructivă, dar în realitate acolo nu se întâmplă nimic. De fapt, aceste grădini sunt la fel de eficiente ca niște imagini – poate că acesta este și motivul pentru care sunt atât de potrivite pentru televizor.

Fiecare grădină are nevoie de un grădinar pentru a prinde viață. Grădinarul, oricât de neexperimentat (sau, sincer, de dezorientat) ar fi, face parte întotdeauna din procesul grădinii în sine. Existența lui înseamnă o relație între omenire și lumea naturală. Felul în care te plimbi prin grădină, efectul pașilor asupra solului, felul în care te influențează culorile, texturile și mirosurile, toate modelează această relație.

Oricine are norocul să se bucure de o grădină frumoasă va depune mărturie despre măsura în care ea îi îmbogățește viața și îi aduce un plus de valoare și despre profundul efect benefic pe care îl are asupra sănătății fizice și mintale.

Acest lucru se aplică tuturor grădinilor, de orice tip și indiferent de amplasare. Noi suntem condiționați să credem că există grădini arhetipale care sunt „mai bune” decât altele, și simțim presiunea exercitată de mass-media de toate felurile de a aspira la aceste paradigme sau de a ne conforma lor. Sunt convins că m-am făcut vinovat de a fi părtaș la acest lucru uneori. Dar el nu este adevărat și nu ajută pe nimeni care încearcă să creeze o grădină relevantă pentru sine și pentru propria viață.

Adevărul este că o grădină înseamnă un proces creativ. Poate fi orice dorești sau orice ai nevoie să fie.

Nicio grădină nu poate mulțumi pe toată lumea. Dar fiecare grădină poate fi o încântare pentru cei care o folosesc și trăiesc în ea. Secretul amenajării unei grădini potrivite pentru tine și pentru modul în care îți trăiești viața îl constituie acest proces de adaptare și de luare a deciziilor.

Eu cred că, pentru a te ajuta să te concentrezi asupra modului în care îți poți amenaja grădina, oricât de mare sau de mică ar fi, astfel încât să îți completeze și îmbogățească cât mai mult stilul de viață și nevoile specifice, majoritatea grădinilor pot fi reduse la șase domenii de concentrare. În mod evident, acestea se pot întrepătrunde, dar fiecare are propriile caracteristici distincte și propriii factori horticoli, care vor afecta în mod semnificativ deciziile inițiale importante pe care le iei.

O GRĂDINĂ ÎN CARE SĂ TE DISTREZI

Această grădină este axată pe dorința de a avea un loc unde să stai, să iei masa, să bei ceva și să stai la povești cu prietenii și familia, atunci când vremea este frumoasă.

Acest lucru nu exclude existența plantelor frumoase, încercarea de a atrage viața sălbatică sau de a avea un sanctuar în care să te relaxezi, dar aceste lucruri vor fi considerații secundare și, cu excepția cazului în care ai un spațiu generos, vor fi inevitabil supuse compromisului.

Primul lucru pe care trebuie să îl faci este să urmărești soarele. Află unde și, chiar mai important, când bate direct asupra grădinii. Indiferent de răspuns, acela e locul în care se află inima activă a grădinii și centrul în jurul căruia se va învârti restul ei.

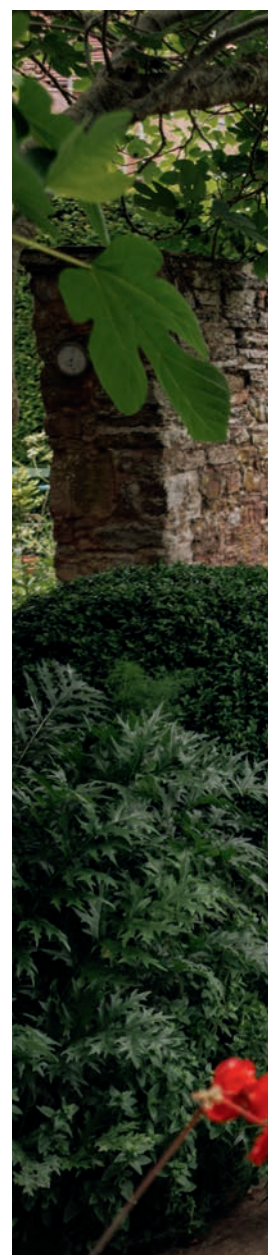
Acesta va fi locul în care vei crea o zonă pavată, cu masă, scaune, poate o bucătărie în aer liber complet echipată sau doar un simplu grătar, ghivece cu flori parfumate, ierburi aromatice și, de asemenea, – dar nu în ultimul rând – un sentiment de suficientă intimitate, deși acest lucru înseamnă lucruri diferite pentru persoane diferite.

După ce ai găsit locul unde bate soarele, trebuie să decizi în ce moment al zilei este cel mai probabil să folosești acest spațiu. În cazul celor mai mulți oameni, acest moment este seara, așa că trebuie să mergi acolo unde cade ultima oară lumina zilei. Dar s-ar putea ca ora prânzului din timpul weekendului să fie momentul cel mare, așa că soarele de la amiază este important, sau poate umbra de la amiază. Noi avem o zonă de luat masa care este ideală dimineața și la ora prânzului primăvara și toamna, dar prea fierbinte vara. Atunci totul se topește.

Ideea este că locul ideal ar putea fi la capătul îndepărtat al parcelei sau chiar în fața ușii din spate. Însă tu urmărește soarele. Chiar și într-o grădină mică, cel mai practic ar putea fi să ai mai multe zone de relaxare. În grădina noastră mică din Londra, în anii 1980, aveam un spațiu de relaxare chiar lângă casă, care primea soarele de dimineață, și o cărare ce ducea în josul grădinii spre o altă zonă pavată, unde se afla o masă asupra căreia se revărsa cea mai minunată lumină și căldură a serii.

Ține cont de probabilitatea de a o folosi în funcție de sezon. Există probabilitatea să folosești grădina ca să te relaxezi de unul singur sau împreună cu alte persoane pe timp de iarnă? În acest caz, cu siguranță vei avea nevoie de cât se poate de multe suprafețe solide – pentru că iarba este noroioasă iarna – și de spațiu pentru o vatră de foc sau o sursă de încălzire similară. Dar, în mod inevitabil, cel mai mult vei folosi grădina între aprilie și octombrie, așa că plantele trebuie să reflecte acest lucru. Trebuie să aibă parfum, culori de sezon și un design aerisit, robust, dar elegant. Majoritatea acestor lucruri se vor datora ghivecelor așezate pe zona pavată și arbuștilor și plantelor perene ușor de întreținut, aflate pe margini.

Este probabil ca întreținerea grădinii să se concentreze pe menținerea aspectului pe care ți-l dorești, în loc să fie o distracție de sine stătătoare, așa că păstrează-o simplă. Gândește-te să dai o formă simplă arborilor și arbuștilor ornamentali când îi tunzi și aranjezi, mai ales iarna, și ai în vedere plante precum rozmarinul și lavanda pentru parfumul și textura lor din timpul verii. Folosește plante anuale pentru culorile din timpul verii.

Ierburile aromatice, pe care le poți folosi zilnic la gătit – cultivate în recipiente sau pe un pat supraînălțat* – vor fi practice și pot să arate foarte elegant. Oricât de complexe ar fi, bordurile mixte au puține șanse să rămână o prioritate principală.

* Un pat supraînălțat presupune un tip de grădinărit în care solul este ridicat față de nivelul terenului înconjurător. De obicei, se realizează prin construirea unei structuri din lemn, piatră sau alte materiale, care conține pământul și plantele. Aceasta permite o mai bună drenare a apei, o temperatură mai controlată și un acces mai ușor la plante, deoarece nu mai este necesar să te apleci sau să te așezi pe jos ca să le îngrijești. (n. red.)

O GRĂDINĂ COMESTIBILĂ

Dacă ai o grădină, indiferent de care, poate fi o sursă de produse delicioase, de sezon, care nu vor conține substanțe chimice, nu vor fi afectate de practici de cultivare și de transport la distanță dăunătoare pentru mediu, îți vor face bine și îți vor oferi în plus reala satisfacție de a le fi crescut cu propriile tale mâini.

Dar, mai presus de toate, nu am întâlnit încă nici măcar o singură persoană care să nu fie de acord că orice produs cultivat acasă, cules atunci când este gata, în sezonul potrivit, și consumat absolut proaspăt are un gust mai bun decât orice alt produs, din orice magazin, oricât de bine ambalat ar fi.

Cu toții am crescut așteptându-ne să avem acces la exact aceleași alimente în mijlocul iernii la care avem acces și vara, aproape ca un drept. Dar acest lucru vine cu un cost ridicat, din punct de vedere financiar, al mediului și al unei conexiuni mai profunde cu ciclurile sezoniere ale vieții. Din ce în ce mai mulți oameni cresc în deplină necunoștință de cauză cu privire la faptul că legumele și fructele au anotimpuri și semnificații care au legătură cu ritmul vieții.

Chiar nu ai nevoie de mult spațiu, deși umbra deasă poate fi o problemă. Atâta timp cât ai soare jumătate de zi, majoritatea legumelor, fructelor și ierburilor aromatice pot crește cum trebuie.

Paturile supraînălțate sunt excelente pentru legume și ierburi aromatice și pot fi create pe un acoperiș sau într-o curte betonată, precum și într-o grădină convențională din spatele casei. Multe legume pot fi crescute într-o varietate de recipiente și multor ierburi aromatice le merge deosebit de bine în ghivece.

Pomii fructiferi pot fi dirijați și tăiați, astfel încât să crească și să dea multe roade, pe lângă ziduri și garduri, sau pe spaliere independente sau în sistem *step-over** (vezi pagina 240), căci ocupă foarte puțin spațiu și arată foarte bine.

Dacă nu ești suficient de norocos să ai o parcelă sau o grădină mare, cel mai bine este să îți revizuiesti așteptările, cultivând câteva plante care îți plac și pe care să le poți mânca când ajung să aibă cea mai bună calitate. Depozitarea și transportul moderne au ca rezultat faptul că produse precum perele, căpșunile, porumbul dulce sau cartofii noi sunt foarte greu de găsit atunci când sunt complet coapte și gata să fie consumate.

De asemenea, este posibil să te aprovizionezi cu ierburi aromatice precum busuiocul sau pătrunjelul în cantități generoase, care îți deschid o gamă largă de oportunități culinare.

Poate vrei să-ți concentrezi eforturile pe aducerea producției în punctul ei culminant cu ocazia unor evenimente speciale, cum ar fi o aniversare de vară sau în perioada dovlecilor pentru Halloween. Poate că îți dorești – la fel ca mine – prospețimea pe care ți-o pot oferi frunzele de salată o perioadă cât mai îndelungată din an, așa că faci din asta prioritatea ta.

* *Step-over* se referă la o tehnică de formare a pomilor fructiferi în care aceștia sunt orientați să crească la o mică înălțime, astfel încât să poți trece ușor peste ramurile lor. Acestea se formează pe un plan orizontal sau ușor înclinat, la o înălțime de aproximativ 30-45 cm de la sol. Tehnica este folosită pentru a economisi spațiu în grădini mici și pentru a facilita îngrijirea pomilor, inclusiv recoltarea fructelor. De asemenea, permite pășirea ușoară pe sub ramuri, fără a dăuna plantelor. De obicei, se aplică la pomii cu creștere compactă (meri, peri sau pruni). (n. red.)

Chiar nu contează care este obiectivul tău. Dar, concentrându-te puțin pe el, vei maximiza potențialul spațiului și al timpului tău. Creează un loc unde să poți lua masa afară și profită de frumusețea plantelor comestibile, precum și de productivitatea lor.

Secretul este să păstrezi lucrurile simple. Cultivă ce îți place să mănânci. Indiferent ce ar însemna asta, recoltează roadele la momentul potrivit, prepară-le cât mai simplu posibil și împarte-le cu prietenii și familia. Puține lucruri în viață oferă sau creează mai multă plăcere.

O GRĂDINĂ CU VIAȚĂ SĂLBATICĂ

De-a lungul secolului al XX-lea, mulți grădinari au fost îndoctrinați să creadă că natura e plină de „dăunători”, care există cu singura intenție de a-ți distruge prețioasele plantele. Cu toate acestea, poți crea un refugiu pentru viața sălbatică, creând totodată și menținând o grădină frumoasă și productivă. Cu siguranță, cele două considerente nu se exclud reciproc. Un număr tot mai mare de grădinari își dau seama acum (în sfârșit!) că, pe lângă faptul că ne oferă o plăcere enormă, o viață sălbatică bogată și diversă reprezintă una dintre cele mai bune modalități de a te asigura că ai o grădină sănătoasă.

Facem încă parte dintr-o cultură care asociază viața sălbatică „benefică” și „interesantă” cu ceea ce înseamnă departe și rar, idee alimentată de imaginile uimitoare ale vietăților din Himalaya, de pădurile tropicale, de pustietățile înghețate sau adâncurile mării. Deși acestea constituie o enormă sursă de informație și de divertisment, au și efectul de a ne îndepărta de natura sălbatică pe care o avem foarte aproape. Însă acest lucru începe să se schimbe un pic. În ultimii ani – nu în ultimul rând datorită familiarității forțate care a rezultat în urma carantinei din timpul pandemiei de Covid 19 – izolarea forțată a însemnat că oamenii au putut să-și facă timp să descopere o nouă plăcere în ceea ce este obișnuit și local. Ei au descoperit că lumea naturală aflată dincolo de ușa din spatele casei este la fel de bogată și de fascinantă ca oriunde altundeva pe această planetă. Dacă maximizezi oportunitățile pentru ca viața sălbatică să prospere la tine în grădină, natura va înceta să mai fie ceva separat de noi, ceva situat permanent de cealaltă parte a unui ecran, ci va face parte din viața noastră de zi cu zi.

Pe lângă plăcerea pe care o oferă, acest lucru i-a făcut pe proprietarii de grădini să conștientizeze importanța pe care grădinile lor – și ei, în calitate de grădinari – o au în conservarea și protejarea vieții sălbatice. Grădinile nu reprezintă doar vârful de lance al schimbărilor climatice, ci și prima linie a lumii naturale.

Există, de asemenea, o conștientizare tot mai mare a faptului că grădinile noastre sunt din ce în ce mai mult un habitat vital pentru o gamă largă de viețuitoare. De exemplu, aricii sunt acum mult mai răspândiți în grădini decât în zonele rurale agricole, iar păsările cântătoare, cum ar fi mierlele, sturzii și măcăleandrii prosperă în grădinile din spatele curții, dar se luptă să supraviețuiască pe terenurile agricole moderne.

De mult prea multă vreme, grădinarii au clasificat prea multe vietăți drept „dăunători”. Inevitabil, unele creaturi sunt mai atractive decât altele – cu toții suntem sensibili într-o oarecare măsură la sindromul Iepurașul cel Pufos* – dar scopul este să creăm un echilibru între prădător și pradă, care să se poată menține fără să ne distrugă grădina. Acest lucru înseamnă invariabil creșterea varietății de specii, iar nu numărul unei singure specii.

O populație sănătoasă și echilibrată de vietăți sălbatice într-o grădină înseamnă o piramidă. Cu cât este mai largă baza, cu atât mai înaltă se poate ridica piramida. Baza este formată invariabil din insecte și nevertebrate, și tot ce poți face pentru a le crește numărul

* *Fluffy Bunny*, în original. Este o sintagmă metaforică ce se referă la o atitudine idealistă, naivă sau prea „blândă” față de o situație sau problemă, fără recunoașterea realităților mai dure. (n. red.)

va îmbunătăți în mod direct condițiile de viață pentru păsări, lilieci, multe mamifere, amfibieni și reptile, crescând totodată polenizarea plantelor.

Iarba înaltă, florile pline de nectar și polen, accesibile unei game largi de insecte, un iaz (oricât de mic), arbuști și un adăpost pentru păsările care cuibăresc, toate acestea sunt elemente esențiale pentru o grădină care maximizează viața sălbatică pe care o poate hrăni și de care grădinarul se poate bucura.

După utilizarea fără discernământ a pesticidelor, nimic nu este mai dăunător pentru viața sălbatică decât curățenia cu orice chip. Lasă în pace frunzele căzute, roadele doborâte de vânt, lemnul putrezit, grămezile de crengi, peticele de buruieni, iarba care crește printre crăpături, mușchiul de pe pietre. Toate acestea sunt habitate importante și nu există niciun motiv pentru care să nu le ajustezi cu blândețe pentru a arăta frumos, dar și pentru a fi utile.

O GRĂDINĂ PENTRU COPII MICI

Copiii, de la bebelușii ținuți în brațe până la cei de aproximativ 12 ani, îți vor influența considerabil felul de grădinărit, fie că îți place sau nu!

De la un loc în care cei mici să se joace în siguranță până la o grădină care va găzdui mingi de fotbal, biciclete, corturi și tot haosul general al distracției normale în aer liber, îți dorești o grădină care să fie bună pentru ei, dar care să arate bine și pentru tine.

Cea mai mare greșeală pe care am făcut-o când copiii mei erau mici a fost să le creez o zonă de joacă prea departe de casă. Până pe la cinci sau șase ani, un copil va dori să se joace chiar în fața ușii din spatele casei, de preferință cu ușa deschisă tot timpul, ca să poată alerga liber înăuntru și afară. Acceptă asta. Amenajează un spațiu sigur și distractiv cât mai aproape de casă, iar copilul îl va folosi.

Copiii au nevoie de o suprafață moale pe care să se joace, iar o peluză – din nou, lângă casă – se potrivește acestui scop mai bine decât orice altceva. Uită de gazonul imaculat din punct de vedere horticol și alege un gazon verde și rezistent care va fi bătătorit, va avea găuri și dăre și în general va fi devastat, dar care îi va face pe cei mici foarte fericiți. O piscină gonflabilă pentru copii va nimici iarba de dedesubt, iar o trambulină va face aproape la fel de multe pagube. Nu contează, o peluză este ideală pentru ambele. Plantează de jur-împrejurul ei arbuști rezistenți, cum ar fi cotoneasterul, kerria sau buddleja (cunoscut ca arbustul fluturilor sau liliac de vară), care vor rezista să fie călcate în picioare când se recuperează mingile. Dacă vrei neapărat o bordură la marginea peluzei, protejează-o cu un gard viu scund, care va acționa ca o barieră de protecție împotriva accidentelor, fiind totodată suficient de rezistent pentru a-și reveni după „vătămarea corporală gravă” a copiilor.

Încearcă să nu plantezi în apropiere plante cu țepi, ghimpi sau frunze ascuțite. Evită toate plantele otrăvitoare. Nu sunt multe, dar laburnumul și omagul nu ar trebui cultivate, iar seva tuturor plantelor din genul euphorbia poate să ardă grav pielea sensibilă. Tisa este foarte otrăvitoare, deși majoritatea copiilor par să reziste tentației de a o mesteca, dar cel mai bine este să fie ținută departe de copiii mici.

Copiii au nevoie de propriul spațiu special. Propria „grădină” nu le va fi de ajuns. Este într-o măsură mult prea mare doar o mini-versiune a grădinii adulților. Ideală ar fi un fel de clădire, iar o casuță în copac este cea mai bună variantă. Dacă nu ai copaci, atunci o casuță construită pe piloni va fi exact ce trebuie. Este ceva magic să te afli sus, în văzduh, iar adulții lipsiți de imaginație ignoră acest lucru în detrimentul copiilor lor.

Odată creată, s-ar putea ca cei mici să dorească și o grădină atașată. Nu fi prea prețios în privința asta. Nu uita că este o joacă de-a grădinăritul, nu că îți faci ucenicia pentru lumea ta horticolă. Plantează floarea-soarelui, gălbenele, fasole, mazăre, năsturel și maci. Lasă-ți deoparte sensibilitățile mai fine și plantează soiuri colorate, ostentative, mari și îndrăznețe.

În cele din urmă, creează și un loc potrivit pentru tine, de unde să îi poți supraveghea, unde poți lua masa și unde te poți relaxa lângă plantele pe care le iubești, departe de mâinile distrugătoare ale copiilor. Modalitatea evidentă de a face acest lucru este prin intermediul unei zone pavate, cu un loc pentru relaxare, cu paturi supraînălțate sau ghivece mari, care nu pot fi trântite sau trase după tine, toate acestea dispuse în imediata apropiere a peluzei.

O OAZĂ DE LINIȘTE

O grădină poate fi creată pentru a fi o oază perfectă, unde îți poți reîncărca bateriile și unde sentimentul echilibrului și al vindecării poate fi readus chiar și în cea mai stresantă viață.

O astfel de grădină este un loc în care te poți retrage și chiar ascunde de lume. Este un loc privat și intim pe care îl împarți doar cu cei pe care îi inviți pe terenul tău.

Așadar, cel mai important lucru pe care îl ai de stabilit este intimitatea. Iar intimitatea nu este întotdeauna practică pentru întreaga grădină, dar se poate realiza aproape întotdeauna într-o parte a ei, chiar dacă vorbim doar de un singur scaun, pe care te poți relaxa cu totul, știind că nu ești privit sau supravegheat de nimeni.

Zidurile, gardurile sau gardurile vii – sau toate trei la un loc – sunt esențiale, mai ales în jurul perimetrului grădinii. Gardurile pot fi înălțate prin adăugarea unor spalieri, iar acestea pot fi acoperite cu plante cățărătoare, cum ar fi trandafirii, glicina, clematisul și caprifoiul, care nu numai că vor proteja grădina de privirile din exterior, dar îți vor îmbogăți spațiul cu parfum și culoare, în sezonul lor.

În locul unui gazon care să domine zona centrală, este mai bine ca acest tip de grădină să aibă o potecă. Adesea șerpuitoare, această potecă poate să treacă printre borduri, pentru a ajunge la o zonă de relaxare, oricât de scurtă ar fi poteca sau oricât de modestă destinația, care să fie ea însăși înconjurată de plante pentru a fi ferită de privirile nedorite.

Parfumul este esențial pentru a crea sentimentul de pace și de desfătare pe care îl însuflă adevărata relaxare. Acesta poate proveni de la o gamă largă de plante, de la ierburi care își eliberează mirosul când treci pe lângă ele, până la trandafirii care atârnă în ciorchini deasupra unui umbrar ascuns. Plantele nocturne parfumate, cum sunt plantele de tutun sau micsandrele, fac ca timpul petrecut afară să fie o desfătare senzorială pe măsură ce se lasă întunericul.

La fel ca în cazul oricărei zone de relaxare, este esențial să stabilești în ce moment al zilei o vei folosi cel mai mult, înainte să investești timp, energie și bani ca să o amenajezi exact așa cum îți dorești să fie. Dacă este un loc în care să bei ceva seara, atunci va trebui să fie orientat spre vest și să prindă lumina serii. Dacă ai o viață agitată toată săptămâna și vei folosi grădina mai ales în weekend, pe timp de zi, atunci soarele de la amiază – împreună cu o parte din umbră – va determina poziția acestui loc în grădină, chiar dacă asta înseamnă doar direcția în care privești.

Acesta nu este locul pentru un minimalism redus la esențial. Pentru a crea o atmosferă de confort și de relaxare, plantele trebuie să aibă delicatețe și un aspect de abundență. Din experiența mea, pentru a deveni un loc în care să te poți destinde cu adevărat, este nevoie și de o implicare activă (adică, să grădinărești un pic), chiar dacă este vorba doar de curățarea trandafirilor uscați sau de udarea ghivecelor.

Delicatețea și aspectul de abundență se prezintă sub mai multe chipuri. Grădinile de acest tip pot să își facă efectul excelent cu plante exotice și spectaculos de transformatoare, cum sunt palmierii, yucca, bananii, belșițele (*Canna indica*), ferigile arborescente sau orice altceva te atrage foarte mult. Ceea ce este important este că plantarea te îndepărtează garantat și rapid de stresul vieții cotidiene.

GRĂDINĂRIT FĂRĂ GRĂDINĂ

Fără îndoială, cea mai mare schimbare în grădinăritul din ultimul deceniu a fost creșterea interesului și a iubirii pentru plantele care pot fi cultivate și îngrijite la interior. A apărut o generație de grădinari care are mai puțin acces la o grădină decât oricare altă generație de care ne putem aminti, dar care a creat totuși cu ingeniozitate spații verzi, la interior, care sunt la fel de frumoase, te inspiră la fel de mult și sunt, poate cel mai important lucru, la fel de bune pentru minte și corp ca orice grădină în aer liber. Cu siguranță, acest lucru m-a făcut să îmi reevaluez relația cu plantele de apartament și a reaprins ceea ce era un interes care pălea vizibil.

Plantele de apartament au nevoie de design la fel de mult ca oricare altă componentă a unui spațiu de locuit. Modul în care le expui și le folosești depinde de o combinație între imperativele estetice și cele horticole. Deși primul aspect este întotdeauna subiectiv, nevoile horticole ale unei plante îi vor determina sănătatea și, prin urmare, felul în care arată.

Cu toate că este în mod cert corect să spui că există plante de apartament pe care le poți crește înăuntru în orice situație de viață imaginabilă, una dintre regulile de bază ale grădinăritului rămâne în continuare valabilă, și anume alegerea plantei potrivite pentru locul potrivit. Așadar, plasează plantele acolo unde cresc cel mai bine. De îndată ce începi să aduni mai multe, ele vor deveni un factor puternic determinant al modului în care orice încăpere arată și este percepută; în fond, aceasta este principala lor calitate, așa că, pe lângă exprimarea propriei tale estetici de design, lasă-le și pe ele să dicteze puțin felul în care aranjezi lucrurile, oferindu-le cea mai bună ocazie și amplasare pentru a prospera.

Plantele care provin din junglele tropicale vor avea nevoie de căldură pe tot parcursul anului, un nivel surprinzător de ridicat de umiditate și vor fi fericite la umbră. Cu toate acestea, cactușii și cele mai multe plante suculente, deși au nevoie de mult mai puțină apă, se descurcă bine într-o locuință cu încălzire centrală și aer uscat și, de asemenea, fac față temperaturilor nocturne destul de scăzute, au nevoie de cât mai multă lumină puternică pe tot parcursul anului. Bineînțeles, ele arată complet diferit și creează o atmosferă și o senzație total diferite în orice încăpere, așa că rareori arată bine împreună. Pe scurt, deciziile legate de stil și de imperativele horticole vor merge întotdeauna mână în mână, pentru a obține tot ce este mai bun de la plantele tale, indiferent unde locuiești și ce stil de viață ai.

Asemenea celor care nu au niciun fel de spațiu exterior în care să crească plante, există, de asemenea, o mulțime de oameni al căror grădinărit se limitează inevitabil la un balcon, un acoperiș sau la o curte mică pavată. În aceste cazuri, există totuși o mulțime de plante care pot fi cultivate, atât decorative, cât și comestibile, în ghivece sau în recipiente de orice fel.

O întregă grădină, cu o gamă variată de plante, cu atmosferă și impact, poate fi creată în întregime din recipiente, inclusiv cu iazuri, plante sălbatice, plante aromatice de calitate, plante cățărătoare și chiar arbori. Ele au avantajul că sunt mobile, astfel că spațiul poate fi modificat și aranjat în funcție de ceea ce arată bine în anotimpul său specific sau pentru a i se oferi un plus de protecție împotriva frigului și a vântului.

Există două considerente importante cu privire la cultivarea plantelor în recipiente. Primul se aplică tuturor plantelor cultivate în ghiveci, indiferent unde se află, și anume că acestea vor avea nevoie să fie udate regulat. Spre deosebire de plantele cultivate în sol, ale căror rădăcini se pot întinde până când dau de umezeală, plantele din recipiente se pot usca foarte ușor, mai ales pe caniculă sau dacă sunt expuse la vânturi care le usucă, chiar dacă în rest este răcoare.

Al doilea considerent este greutatea. Un ghiveci mare cu compost udat este greu și este întotdeauna important să se verifice dacă nu este prea mare greutatea unor plante crescute pe balcon sau pe acoperiș.

PREGĂTIREA UNUI PLAN DE ACȚIUNE

Înainte să te poți apuca de planificarea felului în care vrei să fie grădina ta, trebuie mai întâi să faci o evaluare a ceea ce este.

O parte a procesului de schimbare constă în a separa grăul de neghină și a analiza cu atenție ce vrei să păstrezi. Așadar, ieși în grădină și privește-o în mod conștient, ca și cum ar fi prima oară când dai cu ochii de ea.

Apoi, fă multe fotografii din toate unghiurile și privește-le. Un aparat de fotografiat arată adesea lucruri pe care creierul tău le trece cu vederea sau asupra cărora se concentrează prea mult.

Măsoară grădina (poți pur și simplu să o măsoari cu pasul) și fă un plan la scară precisă al locului, marcând tot ce se află pe el. Poate fi descurajant, dar insistă serios să încerci, fiindcă până și acest proces este foarte relevant. Inevitabil, lucrurile vor fi amplasate într-un mod care te va surprinde. Într-o zonă, vei avea mult mai mult sau mult mai puțin spațiu decât ai avut impresia, sau grădina poate fi, de fapt, mai lungă și mai îngustă, sau mai dreptunghiulară decât ai presupus. Doar reprezentarea ei pe hârtie îți va revela acest lucru.

Apoi, odată ce ai un plan precis la scară al grădinii tale așa cum arată în prezent – chiar dacă aparent este „goală”, cu excepția unei magazii vechi, a câtorva arbuști neîngrijiți și a unei peluze urâte – poți începe să-ți conturezi ideile și visele. Este o idee bună să folosești hârtie de calc, pentru ca planul original să rămână fără semne și să îl ai mereu la îndemână pentru comparație. Totodată, acest lucru înseamnă că poți concepe mai multe variante diferite, până când ești mulțumit că ai una exact cum trebuie.

Odată ce ești mulțumit de ceea ce ai pe hârtie, poți transfera planul pe teren, cu ajutorul unor bețe și al unei sfori albe groase sau cu ajutorul unui spray pentru trasarea liniilor, care poate fi cumpărat de la orice magazin de bricolaj.

După ce faci acest lucru, privește-l de la o fereastră aflată la etaj și lasă-l așa câteva zile. Există șanse ca ceea ce părea o idee bună pe hârtie să nu se poată aplica pe teren. S-ar putea ca potecile să aibă nevoie să fie lărgite, iar curbele și unghiurile ajustate. Fă modificările necesare și privește din nou.

Înlătură orice ești încredințat că nu îți place sau că nu vrei. Nu da niciunui lucru privilegiul de a te îndoii de el. Dacă îți place, atunci nu renunța la el, dar nu trebuie să păstrezi nimic doar fiindcă se află deja acolo. În acest stadiu, planta potrivită – adică una care îți place – în locul nepotrivit este o idee proastă. Cumpără niște ghivece (sau, și mai bine, niște saci pentru plante care ocupă puțin spațiu și au mânere, ceea ce face mutarea plantelor mult mai ușoară) și dezgroapă toate plantele pe care crezi că vrei să le păstrezi, plantează-le într-un compost bun și lasă-le deoparte. Ele pot fi replantate în locul potrivit, atunci când ești gata.

Majoritatea grădinilor nu ating scopul dorit, fiindcă proprietarii încearcă prea mult, nu prea puțin. Trebuie să existe un anumit compromis și să se facă multe ajustări. Secretul este să păstrezi inima grădinii puternică și clară și să renunți la aspectele periferice. Hotărăște-te care este acel lucru unic pe care ți-l dorești cel mai mult de la grădina ta și fă din el elementul central, dominant, chiar dacă asta înseamnă să excluzi alte aspecte dezirabile.

Cultivă ceea ce vrea să crească. Alege plantele care vor prospera în situația ta particulară. Dacă nu ești sigur care ar putea fi acelea, privește în jur. Observă ce crește bine în imediata vecinătate. Fiindcă nu este ceva întâmplător.

Când ne gândim la grădina noastră de vis, de obicei ne gândim la miezul verii și la o vreme perfectă. Proiectează-ți grădina pentru toate anotimpurile și pentru orice tip de vreme. Modul în care o vei face depinde de stilul de grădină ales, dar planifică întotdeauna de la început pentru iarnă, precum și pentru anotimpul tău preferat, plin de flori.

Nu te teme să fii generos în privința dimensiunilor. Majoritatea bordurilor de flori sunt prea mici. Fă-le cât mai mari posibil. Câteva plante mari fac ca un spațiu să pară mai mare, în timp ce o mulțime de plante mici îl fac să pară aglomerat.

În cele din urmă, merită reiterată cea mai importantă regulă de amenajare a grădinilor, cu excepția celor mai mari, și anume că este mult mai bine să faci un singur lucru bine decât să încerci și să faci în așa fel încât grădina să îndeplinească prea multe roluri diferite. Păstrează-o simplă.

ORIENTAREA

Direcția spre care este îndreptată grădina ta – sau orientarea ei – va avea o influență uriașă asupra modului în care o vei folosi și a plantelor pe care le poți cultiva.

În principiu, grădinile sunt orientate în funcție de cele patru puncte cardinale: nord, sud, est și vest, însă majoritatea se aliniază ușor diferit față de diviziunile precise ale busolei, fiind orientate spre nord-est, sud-vest etc. Fiecare dintre cele patru orientări creează condiții de creștere foarte diferite și majoritatea plantelor sunt adaptate pentru a crește cel mai bine într-una dintre ele. Dacă prima regulă a grădinăritului este să nu te lupți cu natura, atunci a doua este să încerci să faci ca fiecare plantă să se simtă ca acasă, în loc să o forțezi să crească și să își facă datoria acolo unde nu se simte confortabil.

Așadar, înainte să iei vreo decizie cu privire la plantare, stabilește orientarea grădinii în raport cu punctele cardinale și acordă o atenție deosebită cantității de lumină pe care o primesc pe parcursul anului. De asemenea, orientarea va avea repercusiuni serioase cu privire la cât de reci, calde, umede și uscate vor fi aceste zone diferite.

În termeni practici, acest lucru înseamnă să știi de unde răsare soarele, unde se află în mijlocul zilei și unde apune în fiecare săptămână din an. Dacă nu cumva i-ai acordat deja o atenție deosebită, vei fi uimit de cât de mult se mișcă soarele la orizont. În grădina mea, soarele răsare în fața casei în mijlocul iernii, nu urcă niciodată deasupra acoperișului și abia dacă ajunge pe partea de vest înainte să apună, în jurul orei patru și jumătate după-amiaza. Dar în mijlocul verii, soarele răsare departe, în partea de est, ajunge în fața casei, umplând de lumină întreaga grădină, după care înconjoară partea de vest a casei, rămânând în tot acest timp sus pe cer. Apune apoi în jurul orei zece seara, trimițându-și razele strălucitoare direct către ferestrele din spatele clădirii, nu foarte departe de locul în care a răsărit cu optsprezece ore mai devreme.

Când vorbim de un perete sudic sau nordic, înseamnă, desigur, că acesta este orientat spre sud sau spre nord. Dacă stai cu spatele la ușa de la intrare și soarele apune în dreapta ta, casa este orientată spre sud, de aici deducându-se că partea grădinii din spate aflată cel mai aproape de casă va fi umbră și destul de rece, ceea ce o face un loc nepotrivit pentru a sta și a lua masa, cu excepția cazului în care îți dorești umbră pe o vreme toridă.

Dar dacă stai în pragul ușii din spate, în timp ce îți bei cafeaua de dimineață, și lumina soarelui iradiază dinspre stânga (est), atunci ești orientat spre sud, iar locul în care stai va primi din ce în ce mai mult soare pe parcursul zilei, până seara, când va fi umbră. Acesta a fost cazul primei noastre grădini lungi și înguste din Londra, în anii 1980, așa că am creat un loc unde să stăm și să luăm masa seara tocmai în capătul îndepărtat al grădinii (chiar dacă asta însemna să cărăm mâncarea și băutura pe tăvi), deoarece acesta capta toată lumina din timpul serii.

SPRE SUD

O grădină orientată spre sud va beneficia de toată puterea soarelui de la mijlocul dimineții până la începutul serii. În climatul nostru blând, aceasta constituie cea mai bună amplasare posibilă pentru orice grădină cu cea mai mare gamă de plante ce pot fi cultivate. Înseamnă că, atunci când proiectezi o grădină, poți crea un spațiu pentru a te relaxa și a lua masa în apropierea casei, știind că va fi însorit, deși nu va capta ultimele raze ale serii.

Deoarece grădina este însorită o mare parte din zi, este probabil să fie un loc bun pentru a cultiva legume, ierburi aromatice și pomi fructiferi, precum și plante care răspund în primul rând la căldură, mai degrabă decât la durata zilei. Dacă drenarea este bună, va fi ideală pentru plante mediteraneene de toate felurile, însă plantele de pădure și cele care au nevoie de multă umiditate pentru a crește viguros se vor strădui mai mult.

Un perete adăpostit, orientat spre sud, va permite cultivarea unei game foarte largi de plante agățătoare delicate. Cu toate acestea, pentru destule plante agățătoare și arbuști de perete un perete orientat spre sud se dovedește a fi prea cald și uscat, iar baza unui perete orientat spre sud, chiar și după o ploaie destul de puternică, rămâne tot uscată.

Umbra va fi importantă, mai ales în mijlocul zilei, așa că un umbrar sau un loc de relaxare în capătul opus al grădinii, orientat spre nord, va fi binevenit în zilele călduroase.

SPRE VEST

În multe privințe, orientarea spre vest este cea mai potrivită pentru grădini. Soarele de după-amiază și de seară este întotdeauna mai călduros decât cel de dimineață, ceea ce înseamnă că grădina este probabil un loc plăcut în care să stai la apus, adică în acel moment în care majoritatea oamenilor au timp și posibilitatea să stea în grădina lor. Așadar, planifică unde va fi zona de relaxare și de luat masa în aer liber, în funcție de acest lucru.

Calitatea luminii, pe măsură ce soarele coboară la apus, face ca bogăția de culori să arate deosebit de bine seara.

Cameliile, magnoliile și pomii fructiferi foarte timpurii, cum sunt cașii și prunii, toate se vor descurca de minune, protejate de frigul unei dimineți de început de primăvară, însă având suficientă lumină de la soarele de după-amiază și de seară.

Un perete orientat spre vest are la dispoziție o zi întreagă pentru a absorbi căldura, astfel că aproape toți trandafirii cățărători, clematisul târziu și, de fapt, orice plantă cățărătoare cu flori de vară va crește viguros.

Unei parcele de legume adăpostite în partea de est, dar deschise spre vest, îi va merge întotdeauna bine. Solul se va încălzi mai repede, va avea parte de mai multă umiditate și de suficientă lumină și căldură pentru ca toate legumele să se dezvolte bine și majoritatea să prospere.

Atunci când plantezi garduri vii și copaci sau când ridici garduri care pot fi necesare pentru intimitate sau pentru a oferi adăpost împotriva vântului, estimează în ce loc se va afla soarele seara în partea de vest și ai grijă să nu-l acoperi. Soarele la apus ar trebui să fie lăsat întotdeauna să intre în orice grădină.

SPRE EST

O grădină orientată spre est are un mare dezavantaj: va fi frig. Soarele din zorii zilei, oricât de strălucitor ar fi, nu are timp să încălzească aerul. Vântul dinspre est este și el rece. Un fel de paravânt format din copaci și arbuști sau un gard cu un spalier atașat, care poate fi îmbrăcat la rândul său cu plante cățărătoare, va face o mare diferență.

Dar particularitatea acestei lumini matinale, răcoroase, poate avea o frumusețe rafinată. Are o delicatețe, o fragilitate chiar, care conferă grădinii, pe timp de primăvară și vară, o calitate eterică, fiind de departe cea mai bună lumină în care se pot vedea nuanțele de roz, albastru deschis și alte culori pastelate. Este logic să exploatăm acest lucru și să alegem aranjamentele de culori în consecință, chiar dacă este vorba doar de o mică secțiune din grădină care captează lumina dimineții.

Cu toate acestea, există câteva plante care nu ar trebui să fie plantate niciodată lângă un perete estic. Cameliile sunt cele mai cunoscute în acest sens, dar același lucru este valabil și pentru caiși, piersici, anumiți cireși ornamentali sau oricare dintre arborii și arbuștii care înfloresc foarte devreme. Asta se întâmplă din cauza faptului că o zi senină de primăvară este deseori urmată de îngheț peste noapte, iar mugurii și florile înghețate sunt expuse la toată strălucirea soarelui care răsare. Apoi, florile se dezgheață prea repede și sunt vătămate ireversibil.

Nu toate plantele sunt afectate. De exemplu, gutuii înfloriți fac față cu ușurință oricărei combinații între gheață și soare. Multe specii de clematis, în special cele care înfloresc primăvara, se dezvoltă bine pe un perete estic.

SPRE NORD

Dacă grădina ta este orientată spre nord, va fi umbroasă. Dar multe plante se descurcă surprinzător de bine: cele mai multe plante verzi arată mai bine la umbră, iar florile care tolerează umbra atrag privirea, făcând-o să zăbovească asupra lor.

Dar chiar dacă ai o umbră umedă în permanență, poți cultiva ferigi, iederă, hosta (crini de toamnă), bergenia, mahonia, alchemilla, cyclamen și geraniu peren* precum *Geranium phaeum*. Efectul poate fi somptuos și impresionant de gotic.

Multe plante cu flori albe s-au adaptat la umbră, așa că atrag insectele atât la asfințit, cât și pe întuneric. De asemenea, plantele cu flori albe au adesea un parfum puternic pe timp de noapte, astfel încât creează un efect amețitor seara. Din această categorie fac parte planta de tutun *Nicotiana sylvestris*, lăcrămioara, hortensia, impatiens (balsamină) și hosta.

Aproape tuturor speciilor de clematis – în special celor care înfloresc primăvara și vara – le merge foarte bine la umbră, atâta timp cât nu se uscă prea tare, la fel ca și caprifoiul. Așadar nu te lăsa descurajat de ideea de a cultiva trandafiri la umbră. Speciei „Souvenir du Dr. Jamain”, care are flori de un roșu bordo viu, nu îi place să stea în plin soare, după cum nu îi place nici speciei „Madame Alfred Carriere”, de un roz mai spumos, și nici speciei „Zephyrine Drouhin”, care este tot roz, dar fără spini, așa că este potrivită pentru a fi așezată de-a lungul unei cărări.

În cele din urmă, toate mirosurile se percep mai bine la umbră, după o zi călduroasă, când aerul este încă cald, iar florile își eliberează delicat aromele, ca să atragă fluturii pentru polenizare.

* Aceste plante sunt adesea denumite și „geranii de grădină”, „mușcate de grădină” sau „crăițe de grădină”. Nu trebuie confundate cu plantele din genul *Pelargonium*, care sunt cunoscute drept mușcate (de ghiveci). (n. red.)

SOLUL

Niciun element al grădinii tale nu este atât de important sau de influent precum solul. El este pământul, zeița Gaia, și nu trebuie batjocorită. Grădinăritul de calitate începe cu conștientizarea faptului că pământul este o entitate vie care lucrează cu plantele tale, și nu un mediu inert în care să le crești sub comanda ta. Menținerea acestei vieți în mare parte invizibile și hrănirea relației ei cu plantele tale este secretul unei grădini sănătoase și înfloritoare.

Douăzeci și cinci la sută din tot ce înseamnă viață pe această planetă trăiește în sol, dar până acum nu am reușit să identificăm decât unu la sută din aceste organisme. Nu știm încă suficient de multe pentru a ști cât de multe știm. O linguriță de sol conține miliarde de microbi de aproximativ 5.000 de tipuri. Există mii de specii de ciuperci, nematozi și protozoare, precum și găze, furnici, gândaci și, bineînțeles, râme. Toate acestea lucrează pentru a crea o zonă sănătoasă pentru rădăcini, asigurându-se că aerul, nutrienții și apa sunt disponibile pentru plante, fie neintenționat, fie în schimbul propriei hrane sau al unui beneficiu pe care îl cedează planta.

Solul de sub suprafață este solul de bază, care formează un strat deasupra rocii principale. Deși conține apă și substanțe nutritive pentru plante, adesea nu e ușor să se ajungă la ele, iar majoritatea plantelor cultivate în solul de sub suprafață vor fi fragile și bolnave. Cu toate acestea, prin adăugarea de aer și material organic și prin activitatea microorganismelor, acesta poate fi transformat rapid în sol de suprafață.

Solul de suprafață este stratul de sol care a fost îmbogățit prin adăugarea constantă de material organic, iar humusul rezultat este încorporat în sol pentru a forma solul lutos*. Cu cât este mai adânc stratul de suprafață, cu atât mai ușor le va fi rădăcinilor să crească și să absoarbă substanțele nutritive. De asemenea, cu atât mai bine va asana și va reține apa și – nu în ultimul rând – cu atât mai ușor îți va fi să-l lucrezi.

Într-o grădină veche, care a fost cultivată de sute de ani, solul de suprafață poate să ajungă până la un metru adâncime. În grădinile noi, pe un teren necultivat, acesta abia dacă există și trebuie creat sau importat. Dar nu este niciodată prea târziu pentru a începe să îmbunătățești solul în care plantezi.

Solul lutos descrie un sol bogat în materie organică și este idealul la care aspiră orice grădinar. Indiferent de tipul fundamental de sol, solul lutos poate fi creat dacă se cultivă multe plante și mulci sau dacă adaugi în fiecare an o mulțime de nutrienți organici. Așadar, atunci când vorbim despre un „sol lutos argilos”*** sau despre un „sol lutos nisipos”****, ne referim la un sol bun, bogat, cu o caracteristică predominantă. Îți poți îmbunătăți solul, dar nu-i poți schimba caracterul fundamental.

* *Loam*, în lb. engl. Este un tip de sol considerat ideal pentru agricultură și grădinărit, deoarece conține un amestec echilibrat de nisip, argilă și măr. Acest tip de sol are o structură bine aerată și capacitatea de a reține atât apa, cât și substanțele nutritive, ceea ce îl face propice pentru creșterea plantelor. Solul lutos are atât capacitatea de drenare a nisipului, cât și de a reține umiditatea argilei, oferind un mediu optim pentru dezvoltarea rădăcinilor. A nu se confunda cu solul argilos. (n. red.)

** Este un sol care conține o cantitate echilibrată de argilă, lut și nisip. Solul lutos argilos are o structură densă, dar este suficient de permeabil pentru a permite o bună drenare a apei și o bună aerare a rădăcinilor plantelor. Este considerat un sol ideal pentru majoritatea plantelor, deoarece reține suficientă apă și substanțe nutritive, dar nu se compactează prea mult, ceea ce permite rădăcinilor să respire. Se poate lucra ușor și este ușor de îmbunătățit prin adăugarea de materie organică, ceea ce îl face potrivit pentru grădinărit. (n. red.)

*** Este un sol care conține o proporție mai mare de nisip, dar are și cantități semnificative de argilă și lut, ceea ce îi conferă o structură ușor de lucrat și o bună drenare. Solul lutos nisipos este ușor, dar reține suficientă umiditate și substanțe nutritive pentru a susține majoritatea plantelor. Este considerat ideal pentru multe tipuri de culturi, deoarece nu este prea compact și permite rădăcinilor să se dezvolte ușor. Totuși, pentru a îmbunătăți reținerea apei și a nutrienților, este bine să adaugi materie organică, cum ar fi compostul. Acest sol este adesea folosit în grădinile de legume și flori, deoarece facilitează o drenare excelentă și are o textură care permite un bun control al umidității. (n. red.)

Solul este complicat, iar relația dintre plante și sol este una subtilă. Cu toate acestea, conform înțelepciunii horticole acceptate, există patru tipuri de sol: argilos, calcaros-cretos*, nisipos și turbă. Probabil că într-o grădină obișnuită predomină unul dintre aceste tipuri (dar cum un sol natural de grădină pe bază de turbă este foarte rar în Marea Britanie, pe acesta l-am omis pe parcursul paginilor următoare), iar acest lucru determină gama de plante pe care le poți cultiva liniștit.

Poți face un test simplu de pH pentru a stabili dacă solul tău este alcalin sau acid sau – așa cum este în majoritatea grădinilor noastre – aproximativ neutru. Acest lucru este util în măsura în care un sol al cărui pH este la oricare din valorile extreme nu va putea susține plantele care s-au adaptat la extrema opusă a spectrului de pH. Calcarul și creta sunt alcaline, iar solul nisipos tinde să fie acid. Argila se situează undeva la mijloc. Dar cel mai simplu este să verifici ce plante cresc în vecinătatea ta. Dacă vezi că rododendronii, cameliile și iarba-neagră** cresc fericite, atunci solul este acid. Dacă, pe de altă parte, toate acestea lipsesc, dar sunt frecvente weigela, liliacul, ceanothus și levănțica, atunci cel mai probabil solul este alcalin.

Structura solului este la fel de importantă ca și componentele sale nutritive, iar cele două sunt strâns legate între ele. Adesea, cel mai simplu mod de a asigura absorbția maximă a substanțelor nutritive de către plante este îmbunătățirea texturii solului. Cel mai bun mod de a face acest lucru este să adaugi materie organică, iar cea mai bună materie organică este compostul făcut în gospodărie. Nu este nevoie să îl îngropi în sol. Împrăștie-l la suprafață sub formă de mulci și lasă viermii să facă treaba în locul tău.

Dar, indiferent de solul pe care îl ai, oricât de bun sau de rău ar părea, nu există un ideal absolut. Plantele se adaptează, așa că va exista o gamă largă de plante care vor crește viguros în solul tău specific. Ai grijă de el cât de bine poți, alege plantele în mod corespunzător, iar solul va avea grijă de tine și de grădina ta.

* *Chalk*, în original. Creta este o formă de calcar compusă aproape exclusiv din carbonat de calciu sub formă de mici particule de cochilii de organisme marine microscopice. Are o textură fină și este mai poroasă, fiind o rocă moale, de obicei albă sau cenușie, care se sfărâmă ușor. Se formează în medii marine, de obicei în ape adânci, unde se acumulează resturi microscopice de organisme marine. Spre deosebire de ea, calcarul (*limestone*, în lb. engl.) este o rocă sedimentară compusă din carbonat de calciu, care poate include o gamă mai largă de materiale, cum ar fi fragmente de rocă mai mari, cochilii, corali și altele. Calcarul poate varia mult în textură și duritate, fiind mai dens și mai dur decât creta. Poate avea nuanțe de la alb la gri, galben sau chiar roșu, în funcție de impuritățile sale. Se poate forma și în medii marine, dar și în ape de mică adâncime, lacuri sau chiar în peșteri, unde se pot depune fragmente de organisme sau mineralizări de carbonat de calciu. (n. red.)

** iarba-neagră (*Calluna vulgaris*) este un mic arbust din familia Ericaceae, care crește până la 30-60 cm înălțime, având frunze mici și liniare, dispuse pe patru rânduri și acoperindu-se una pe cealaltă ca țiglele unui acoperiș. Are flori mici, roz-purpuri. Se recoltează ramurile înflorite (în floare din iulie până în septembrie). Iarba-neagră crește abundent, răspândindu-și nuanțele de violet pe dealurile, văile și mlaștinile din Scoția. Poate din această cauză a fost (și încă este) atât de mult utilizată de către scoțieni, care au și desemnat-o una din plantele lor naționale. Denumirea dată de ei, *heather* (în lb. engl.) („*buruiană*”), provine din vechiul cuvânt scoțian *haeddre*. Magia și miturile sunt atât de strâns întretesute în istoria Scoției, încât chiar și astăzi oamenii consideră că are proprietăți supranaturale, oferind protecție în fața răului. (n. red.)

SOLUL CALCAROS-CRETOS

Am crescut pe acest sol: calcarul este memoria mea geologică, iar flora lui înflorește pe tot parcursul copilăriei mele. Vara este uscat și prăfuit, făcând chiar și solul bun să fie lăptos, iar, uneori, se întinde deasupra unei centuri de argilă, având ca urmare faptul că, deși calcarul se usucă rapid, ploaia se depune pe argilă, transformând calcarul de deasupra într-o pastă lipicioasă.

Calcarul în sine se usucă rapid, ceea ce îl face să se încălzească repede primăvara și să fie ușor de lucrat. Dar este subțire și trebuie să adaugi cât mai mult material organic greu pentru a-l întări, astfel încât să rețină umiditatea și nutrienții. Deoarece conținutul ridicat de calcar descompune humusul foarte repede, cel mai bine este să mulcești toamna, în straturi cât mai groase posibil, orice teren care urmează să fie săpat, astfel încât să poată fi încorporat încet în sol pe parcursul iernii.

Calcarul este foarte alcalin, cu un pH de 7 și mai mare, astfel că plantele ericacee (vezi glosarul) nu vor fi niciodată fericite să crească în el. Nu este posibil ca solul alcalin să devină semnificativ mai acid (sau invers), așadar cea mai bună abordare este eliminarea completă a tuturor plantelor iubitoare de acid și valorificarea la maximum a enormei game de plante care se bucură de solul calcaros. Cu toate acestea, trandafirilor nu le merge la fel de bine în calcar ca în solul argilos. De exemplu, acesta este ideal pentru toate speciile de clematis. Lavanda îl adoră, la fel ca și rozmarinul, și are exact echilibrul potrivit între o drenare bună și rezistența caldă, pietroasă necesară ierburilor mediteraneene, precum rozmarinul, lavanda și cimbrul. Tisa și buxusul îl preferă în detrimentul tuturor celorlalte soluri. Florile sălbatice îl adoră și este cel mai bun sol pentru a crea o pajiște de flori sălbatice.

Uneori, plante aparent asemănătoare reacționează foarte diferit la tipurile de sol. Astfel, fagul crește mult mai bine în calcar decât carpenul. Pe de altă parte, iarba preferă condițiile mai acide, îngălbenindu-se rapid când este secetă.

Plante care se bucură în calcar:

Arbori: fag, tisă, arțar (dar nu și arțarul japonez), castan sălbatic, păducel, sorbus, cireș japonez, dud.

Arbuști: berberis, buddleja, buxus, ceanothus, cotoneaster, corn, deutzia, euonymus, forșiția, fucsia, hebe, lămâiță (philadelphus)*, potentilla, soc, senecio, liliac, weigela.

Plante perene: *Acanthus spinosa*, anchusa, bergenia, ciuboțica-cucului, campanulă (sau clopoțel), garofițe (dianthus), eremurus, stânjenel, *Geranium pratense*, gypsophila (floarea miresei), spânzul, heuchera

* Lămâița (philadelphus) este un gen de plante cu aproximativ 60 de specii de arbuști ce cresc până la 1 - 6 m înălțime, formând o tufă deasă; este originară din America de Nord, America Centrală, Asia și (local) din sud-estul Europei. Este cunoscută și sub numele de iasomie. (n. red.)

(clopoțelul de corali), linaria (linariță), bujori, salvie, verbascum (lumânărică), veronica

Plante anuale: micsandre, gura-leului, garofițe, linaria, volbură, echium (iarba șarpelui)

Plante cățărătoare: caprifoi, toate speciile de clematis, eccremocarpus, iederă, hortensia cățărătoare (*hydrangea petiolaris*), iasomie, mazăriche parfumată, viță-de-vie, glicină

Ierburi aromatice: majoritatea, dar mai ales toate ierburile mediteraneene, cum sunt rozmarinul, lavanda și cimbrul

Legume: toate legumele din familia crucifere (varză, varză de Bruxelles, conopidă)

Fructe: majoritatea, dar nu și afinele, zmeura, perele

SOLUL NISIPOS

Deși casa copilăriei mele era construită pe un sol calcaros-cretos, am mers la școală într-o zonă cu sol extrem de nisipos. Era o chestie cenușie și grunjoasă, care se strecura rapid în șosete, buzunare și păr. Erau păduri de pini și mesteceni, în care se aflau tufe de rododendroni, ferigi și orz sălbatic. În grădina directorului, creștea iarbă neagră, iar terenurile de fotbal străluceau de un verde smarald. De fapt, solul nisipos este ideal pentru iarbă, mai ales pentru ierburile de iarnă*, de pe terenurile de fotbal. Se usucă rapid, nu devine niciodată prea noroios, iar rădăcinile pot crește cu ușurință în el.

Ia o lingură cu pământ din grădina ta și agit-o într-un borcan cu apă. După o oră ar trebui să se fi așezat în straturi. Nisipul de orice tip va fi la bază, cu un strat de nămol deasupra și unul de argilă la suprafață. Dacă în sol predomină nisipul, va fi puțină argilă și un strat gros de granule relativ mari de nisip.

Solul nisipos este întotdeauna descris ca fiind „flămând”, ceea ce înseamnă că acceptă și are nevoie să i se adauge cantități mari și regulate de materie organică. Dar un sol lutos fertil și nisipos este un material excelent pentru grădinărit. Solul nisipos este de-a dreptul ridicol de ușor de săpat, se încălzește rapid și nu se inundă niciodată. Acestea sunt avantaje uriașe. Deși nu poți face ca un sol nisipos să nu mai fie nisipos, materia organică va bloca porii dintre granulele de nisip, încetinind astfel procesul de levigare**, astfel încât plantele să aibă o șansă să extragă hrana disponibilă – ceea ce, în principal, pot face doar atunci când este dizolvată în apă.

Solul nisipos se va usca mai repede decât oricare altul, deci este mai predispus la secetă. Un mulci foarte gros este cea mai bună soluție și, în timp, acesta va pătrunde tot mai adânc în structura solului, astfel încât rădăcinile să poată ajunge la umiditatea care va coborî tot mai jos în pământ, acesta fiind mai puțin predispus să se usuce. O creștere profundă și puternică a rădăcinilor le va atenua, de asemenea, pietrificarea, care este o problemă obișnuită în solurile nisipoase, unde ancorarea rădăcinilor la suprafață nu este suficient de sigură, întrucât acestea au de suferit din cauza vântului. Atâta timp cât există o bună aprovizionare cu apă, tot ce crește rapid va prospera într-un sol nisipos. Orice legume cu rădăcini lungi și ascuțite la vârf, cum sunt morcovii și păstârnacul, adoră un astfel de sol.

* *Winter grass*, în lb. engl. Este un termen general folosit pentru a desemna mai multe specii de plante care rămân verzi sau cresc în timpul sezonului rece, având o creștere activă iarna sau la începutul primăverii. În funcție de regiune și context, termenul poate fi folosit pentru mai multe tipuri de ierburi sau plante perene. *Poa annua* sau hirușorul este una dintre ele. (n. red.)

** Levigarea se referă la procesul de separare a unor particule mai fine sau mai ușoare de un amestec, prin utilizarea unui curent de apă. De obicei, levigarea este folosită pentru a separa mineralele sau substanțele dorite de impuritățile mai grele, având la bază principiul densității diferite a acestora. (n. red.)

Următoarele plante au toate șansele să se simtă fericite într-un sol nisipos:

Arbori: mesteacăn, castan comestibil, arborele lui Iuda (*cercis*)*, ilex, salcâm, pin și ienupăr

Arbuști: berberis, buddleja, iarbă neagră, trandafir sălbatic, cotoneaster, eleagnus, escallonia, drobiță, kerria, măceș spinos, orz sălbatic, santolina, senecio, yucca

* Este un copac ornamental din familia *Fabaceae*, denumit științific *Cercis siliquastrum*. Numele „arborele lui Iuda” provine din tradiția biblică, deoarece legenda spune că acest copac ar fi fost cel în care Iuda Iscarioteanul s-ar fi spânzurat. Are flori mici, roz sau purpurii, dispuse în ciorchini, care apar direct pe trunchiul și ramurile principale. (n. red.)

Plante perene: acante, coada-șoricelului, anthemis, pelin, albăstrele, cardon (*Cynara cardunculus*), *Euphorbia polychroma*, iarba mâței (cătușnică), primulă de seară, maci orientali, salvie, sedum, urechea mielului (*Stachys byzantine*)

Plante cățărătoare: ceanothus, iederă, caprifoi, zorele, parthenocissus (iederă canadiană)

Legume și fructe: morcov, păstârnac, cartof, ceapă, lăptucă timpurie, roșii, sparanghel, fasole verde, spanac de Noua Zeelandă, piersici, caise

Plante cu bulbi: majoritatea, dar mai ales lalele, iriși, brândușe, narcise, muscari, viorele și nerine

SOLUL ARGILOS

Argila este cel mai fertil sol natural dintre toate. Se lucrează mai greu și este nevoie de o anumită îndemânare și sincronizare pentru a reuși, dar acest aspect este compensat de o mare productivitate. Dacă nu ești sigur că ai un sol argilos, ia un bulgăre de pământ și strânge-l în pumn. Dacă nu se descompune, înseamnă că are în el argilă. Dacă poate fi modelat și își păstrează forma, atunci în mare parte este argilă. Particulele de argilă sunt mici, având un diametru mai mic de 0,002 mm. Prin comparație, particulele de nisip sunt de o mie de ori mai mari. Aceste mici particule de argilă se pot compacta foarte strâns, lăsând puțin spațiu pentru ca aerul, microorganismele și rădăcinile să treacă printre ele. Această caracteristică de comprimare este totodată punctul ei forte, deoarece reține nutrienții și rădăcinile au o suprafață mare prin care să intre în contact pentru a absorbi substanțele nutritive, asigurând o fertilitate ridicată.

Dezavantajul solului argilos este că se poate întări, luând forma unor bulgări duri, ca de cărămidă, când se usucă, sau că este la fel de greu de prelucrat, ca un chit lipicios, când se udă. De asemenea, se încălzește mai greu primăvara decât alte soluri.

Soluția este adăugarea unei cantități cât mai mari de materie organică în fiecare an. Cum este adesea prea uscat sau prea umed și, de asemenea, se compactează atât de ușor, cel mai bun mod de a face acest lucru este cu un strat de mulci gros toamna și primăvara. Gunoiul de grajd de cal este mai bun decât cel de vacă pentru afânarea solului, iar compostul de grădină reprezintă întotdeauna cea mai bună alegere. De asemenea, poți adăuga pietriș horticol pentru a îmbunătăți drenarea și absorbția de către rădăcini. Acest lucru este foarte eficient, dar va trebui să încorporezi un strat de cel puțin 5-10 cm adâncime, ceea ce înseamnă un metru cub sau o tonă la fiecare trei sau patru metri pătrați acoperiți, deci poate fi costisitor, deși este o investiție excelentă.

Plante care se comportă deosebit de bine într-un sol argilos:

Arbori: arțar japonez, castan, arin, mestecăn, carpen, păducel, frasin, ilex, măr pădureț, stejar, cireș, salcie, tei, brad, larice, ienupăr, pin, tuia

Arbuști: berberis, gutui japonez, portocal mexican, alun, arbore de fum, cotoneaster, deutzia, escallonia, forșiția, drobiță, hortensie, sunătoare, mahonia, magnolie, osmanthus, lămâiță, potentilla, cătină ornamentală (pyracantha), agriș, trandafir, skimmia, spiraea, călin (viburnum), weigela

Plante perene: acantă, vineriță (ajuga), *Aruncus dioicus* (barba caprei), astilbe, caltha,

filipendula, geranii perene, hemerocallis, crin de toamnă, inula, ligularia, lythrum, phormium, polygonum, rheum, rogersia, troillus

Plante cățărătoare: clematis, hamei, mazărice parfumată, caprifoi, floarea pasiunii, *Vitis coignetiae* (viță-de-vie japoneză), glicină

Plante anuale: moțul-curcanului (*Amaranthus caudatus*), degețel, floarea-soarelui, impatiens, lobelia, mimulus (floarea maimuței), nu-mă-uita, porumb ornamental

Plante cu bulbi: (în ciuda adaptabilității următoarelor specii, plantează-le cu un plus de precauție) ghiocei, fritillaria, camassia, crocosomia, eranthis

